

**H. G. Widdowson: *Text, Context, Pretext: Critical Issues in Discourse Analysis*.
Oxford: Blackwell, 2004., 185 str.**

Knjiga H. G. Widdowsona *Text, Context, Pretext: Critical Issues in Discourse Analysis* [*Tekst, kontekst i predtekst: ključni problemi u analizi diskursa*], napisana s aspekta tradicionalne lingvistike teksta i primijenjene lingvistike, proučava odnose između gramatike, teksta i diskursa s ciljem da potakne kritičku raspravu o ključnim problemima u analizi diskursa, s posebnim osvrtom na rad CDA. Widdowson predlaže uvođenje pojma *predtekst* (engl. *pretext*) koji bi trebao biti dopunski faktor u općim interpretacijskim procesima.

Što se tiče strukture sadržaja knjige, ona izgleda ovako – autorski *Proslav* prati deset poglavlja: *Text and discourse* [*Tekst i diskurs*], *Text and grammar* [*Tekst i gramatika*], *Context* [*Kontekst*], *Context and Co-text* [*Kontekst i jezični kontekst*], *Pretext* [*Predtekst*], *Critical discourse analysis* [*Kritička analiza diskursa*], *Text and corpus analysis* [*Tekst i analiza korpusa*], *Analysis and interpretation* [*Analiza i interpretacija*], *Approach and method* [*Pristup i metodologija*] i, konačno, *Conclusion* [*Zaključak*]. Autor se u prvih pet poglavlja bavi ključnim problemima u analizi diskursa općenito, dok je drugi dio kritika CDA.

Widdowson je tijekom 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća pridonio teorijskim debatama o razgraničenju distinkcija *tekst* i *diskurs*, *struktura* i *proces*... Neke od njegovih definicija iz tog perioda utjecale su i na ustaljivanje definicija *teksta* i *diskursa* u britanskoj lingvističkoj tradiciji, »gdje diskurs obuhvaća tekst i njegov kontekst« (Virtanen 1992: 33). Međutim, *Text, Context, Pretext* je kontroverzno djelo koje je izazvalo oprečne reakcije: jedni ga smatraju iznimno važnim znanstvenim doprinosom lingvistici diskursa (Tribble 2005), drugi smatraju da je riječ o »trivijalnom ispadu autorove verbalne agresivnosti« (Beaugrande 2006) i »nepoštenom i neargumentiranom napadu na rad kolega-teoretičara CDA usmjerenja« (Bayley

2005), dok treći daju, najblaže rečeno, afirmativne, ali ravnodušne ocjene (Tian 2006).

Dok je u nekim svojim prethodnim radovima kritizirao M. A. K. Hallidaya, J. Sinclaira i N. Fairclougha, u ovome djelu oštro kritizira radove Fairclougha (opet!), R. Wodak i drugih poznatih teoretičara, ali im, kako paradoksalno kaže, priznaje doprinos suvremenoj lingvistici. Widdowsonova stručnost u primijenjenoj lingvistici i podučavanju jezika ne daje mu, čini se, za pravo da podcjenjuje inovativne i alternativne metodologije u nauku o jeziku. On, međutim, želi osigurati utemeljen teorijski koncept i metodologiju kako bi ostvario ono što misli (i tuži se!) da CDA teoretičarima nije pošlo za rukom! Stoga, teško je ne složiti se s Beaugrandeom koji kaže da slobodna, ali i precizna parafraza Widdowsonove kritike CDA jesu »tvrdnje da CDA i nije 'analiza' i da uopće i ni na koji način ne obuhvaća ono što podrazumijeva pojam 'diskurs'. On, naime, kreće od distinkcije, prevladane još početkom 70-ih godina 20. stoljeća, između *teksta* koji treba biti *analiziran* i *diskursa* koji treba biti *interpretiran*« (Beaugrande 2006).

Usporedbe nekih Widdowsonovih ideja, jasno iskazanih u *Proslavu* knjige *Text, Context, Pretext: Critical Issues in Discourse Analysis* s drugima, izrečenim u kritici CDA, odražavaju očiglednu ambivalentnost u stavu, labavu argumentaciju, ali i nedovoljnu kompetentnost za ozbiljniju teorijsku diskusiju o (kritičkoj) analizi diskursa. Sve u svemu, čini se da je posljednja knjiga H. G. Widdowsona dobar primjer da se kritiziranje bez pokrića nikako ne isplati. Kao zaključak mi se čini primjerenom parafraza Beaugrandea koji se, kako kaže, nada da će Widdowson – nakon ovog najnovijeg i do sada najvećeg napada na CDA – kada je riječ o ovoj disciplini, konačno, staviti točku.

Literatura

Bayley, Paul [ur.] (2005): *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.

Beaugrande, Robert de (2006): »The Case against Critical Discourse Analysis Reopened: In Search of Widdowson's 'Pretexts'«. Università del Littorale, Koper – Capodistria, (neobjavljeni rukopis, nepaginirano).

Tribble, Christopher (2005): »Widdowson, H. G., Text, Context, Pretext...«. *International Journal of Applied Linguistics* 15. 415–421.

Tian, Hialong (2006): »Widdowson, H. G., Text, Context, Pretext«. *Journal of Sociolinguistics* 10. 140–143.

Virtanen, Tuija (1992): *Discourse Functions of Adverbial Placement in English: Clause-Initials Adverbials of Time and Place in Narratives and Procedural Place Descriptions*. Åbo: Åbo University Press.

Aleksandar Čarapić

In Other Words: Variation in reference and narrative

Deborah Schiffrin, Cambridge University Press, Cambridge 2006. – 373 str.

U svojoj novoj knjizi *In Other Words: Variation in reference and narrative* [Drugim riječima: varijacija u referenciji i pripovijedanju] autorica Deborah Schiffrin kombinira teorijsko-metodološki okvir analize konverzacije, interakcijske sociolingvistike, kognitivne semantike, pragmatike i analize varijacije u jeziku.

Knjiga se sastoji od devet poglavlja: 1. *Variation* [Varijacija], 2. *Problematic referrals* [Problematična imenovanja], 3. *Anticipating referrals* [Očekivana imenovanja], 4. *Reactive and proactive prototypes* [Reaktivni i proaktivni prototipovi], 5. *Referring sequences* [Imenovanje u sekvencijama], 6. *Reframing experience* [Ponovno uokvirivanje iskustva], 7. *Retelling a story* [Ponovno pričanje priče], 8. *Who did what (again)?* [Tko je što (opet) učinio?], i 9. *Redoing and replaying* [Ponovno činjenje i izvođenje]. Veliki je broj primjera na početku knjige onoga što bi moglo ilustrirati što je to u jeziku novo, inovativno i različito nasuprot onomu što je ustaljeno, staro i isto. Autorica predlaže proširenu verziju analize varijacije u jeziku kako bi se razumjela dva različita područja jezične uporabe – referencija i pripovijedanje. Autorica je analizirala varijacije u oba tipa uporabe usredotočujući se na ono što se zbiva kada se nešto izriče po drugi put. Svako ponavljanje se, na izvjestan način, razlikuje od prvotnog imenovanja/spominjanja, ako ni po čemu drugome, a onda kao »činjenje« nečega što se već pojavilo u diskursu. Pokatkad se isti koncept ili značenje ponovno iskazuju »drugim riječima«. U drugim, sličnim i/ili analognim primjerima ista riječ se ponovno pojavljuje u različitim tekstovima, i u konstelacijama različitih svjetova. Mjesto drugog ponavljanja varira na osnovi tipa i distance, u rasponu od riječi koja se po-

navlja momentalno nakon što je već izgovorena/napisana, pa do životne priče koja je pripovijedana u različitim prigodama tijekom jednog desetljeća. Autorica upozorava na nekoliko predmeta koji se međusobno presijecaju u oblastima istraživanja ponovnog imenovanja i pričanja izvođeci opće zaključke o odnosu tipova analize s različitim ključnim konstrukcijama izvedenim iz različitih pristupa proučavanju diskursa.

Jedan od važnih zaključaka koje Deborah Schiffrin izvodi jest da »i imenovanja i pripovijedanje ovise o vezama između riječi i svijeta, građenja sekvencija u kojima se riječi povezuju, i uzajamnog djelovanja referencijalnog, socijalnog i ekspresivnog značenja« (328).

Deborah Schiffrin, profesorica na Sveučilištu Georgetown u Washingtonu i pročelnica Odsjeka za lingvistiku, glasovita je znanstvenica i autorica važnih knjiga za suvremenu lingvistiku, kao što su: *Discourse Markers* [Diskursna obilježja] (1987), *Approaches to Discourse* [Pristupi proučavanju diskursa] (1994), *Toward a Social Science of Language* [K socijalnoj teoriji jezika] (1997); sa D. Tannen i H. Hamilton, kolegicama s Odsjeka, priredila je i *The Handbook of Discourse Analysis* [Priručnik za analizu diskursa] (2001). Deborah Schiffrin je objavila i velik broj znanstvenih radova među kojima su vjerojatno najpoznatiji »Tense variation in narrative« [»Varijacija glagolskog vremena u pripovijedanju«] (*Language* 57/1, 1981) i »Narrative as self-portrait: the sociolinguistic construction of identity« [»Priča kao autoportret: sociolingvistička konstrukcija identiteta] (*Language in Society* 25/2, 1996).

Djelo ove autorice do sada je, na osnovi njezinih dosadašnjih knjiga i članaka, visoko rangirano, a sama Schiffrin spada u najčešće citi-

rane autorice u sociolingvistici i lingvistici diskursa. Knjigu *In Other Words: Variation in reference and narrative* moguće je čitati u kontinuitetu s drugim djelima Deborah Schiffrin, ali i kao jedno posve novo djelo u kojem ta bri-

ljantna teoretičarka iznosi najnovije rezultate svojih istraživanja i predlaže novi okvir za proučavanje varijacije diskursa (engl. *discourse variation*) i varijacije u diskursu (engl. *variation in discourse*).

Aleksandar Čarapić

Asocijativni rečnik srpskoga jezika

Predrag Piper, Rajna Dragičević i Marija Stefanović

Beogradska knjiga, Službeni list SCG, Filološki fakultet, Beograd 2005. – 525 str.

Suautori/ce *Asocijativnog rečnika srpskoga jezika* (ARSJ) profesor P. Piper i docentica R. Dragičević s Filološkog fakulteta u Beogradu i M. Stefanović, docentica na Filozofskom fakultetu u N. Sadu, željeli su iznijeti verbalne asocijacije ispitanika na 600 zadanih riječi–stimulusa, kako bi pridonijeli i time se neslužbeno priključili projektu »Poredbeno istraživanje nacionalne jezične spoznaje u Slavenu«. Riječ je o projektu u koji su već uključeni znanstvenici iz Bugarske, Rusije i Ukrajine. Cilj im je bio izraditi AR drugih slavenskih jezika po uzoru na *Ruski asocijativni tezaurus* i usporediti dobivene podatke. Ruski AR sastoji se od 6 svezaka, objavljenih 1994–1998. u izdanju Ruske akademije znanosti (suautorski tim čine J. N. Karaulov, J. A. Sorokin, E. F. Tarasov, N. V. Ufimceva i G. A. Čerkasova). Nakon AR ruskog jezika, po istom je modelu 2003. ureden rečnik bugarskog jezika, kao i ovaj najnoviji ARSJ. Izrada AR ukrajinskog jezika je u tijeku, dok R. Lebda, također po uzoru na spomenute rečnike, priprema poljsko–srpski AR. Opći je cilj asocijativnih rečnika ispitati i usporediti jezične slike svijeta slavenskih naroda, njihove etnološko–kulturološke specifičnosti i posebnosti nacionalnih kultura.

Što se tiče izrade i strukture ARSJ–a, ispitanici su stari 18–25 godina, srednjoškolci i studenti iz većih gradova u Srbiji i Vojvodini. Asocijacije su prikupljane pomoću tzv. testa slobodnih asocijacija. Od ispitanika se tražilo da bez razmišljanja napišu prvu asocijaciju na riječ–stimulus, a što je uvijek bila samo jedna riječ. ARSJ sastoji se od opsežnog »Uvoda« (7–109) i rečničkog, »leksikografskog« dijela (109–523). Uvodna studija objedinjuje sljedeće cjeline: 1. »O verbalnim asocijacijama, njihovom proučavanju i leksikografskom opisu« P. Pipera; 2. »Od asocijativnog rečnika prema asocijativnoj gramatici« M. Stefanović, 3. »Verbalne asocijacije u semantičkim istraživanjima« i 4. »Selek-

tivna bibliografija radova o verbalnim asocijacijama, asocijativnoj metodi i asocijativnim rečnicima« R. Dragičević; knjigu zatvaraju dva suautorska dijela 5. »Izrada AR srpskog jezika« i 6. »Spisak reči–stimulusa«.

ARSJ obuhvaća 600 rječničkih članaka: na lijevoj strani su riječi–stimulusi, a na desnoj reakcije (asocijacije), ustrojene po učestalosti. Svaku reakciju prati vrijednost njezine frekventnosti. Na svaki stimulus sakupljeno je 800 asocijacija. Na kraju rječničkog članka dani su podaci o ukupnom broju različitih reakcija, broju ispitanika/ca koji nisu imali/e odgovore na dani stimulus, broju odgovora koji se pojavljuju svega jedanput, broju ispitanika/ca s obzirom na rodnu zastupljenost, broju ispitanika/ca s društvenih, odnosno prirodnih studijskih smjerova. Popis stimulusa biran je na temelju različitih preklapajućih kriterija: prvo, da se na popisu u što većem broju nađu riječi iz AR ruskoga jezika; drugo, da pripadaju različitim vrstama riječi (500 riječi je dano u osnovnom, a 100 u ovisnom, paradigmatičkom obliku, kao npr. imenica u kosom padežu, glagol u nekom vremenskom obliku); treće, da prema podacima frekvencijskih rečnika budu zastupljene najučestalije riječi; i konačno, kao četvrto, da to budu riječi iz dominantnih tematskih skupina kao što su: boje, zvuci, oblici, srodstvo, dijelovi tijela, emocije, odlike, prostor, vrijeme, nacije, jezici, politika, povijest, nacionalna kultura, hrana, piće, suvremena znanost i tehnika.

ARSJ znatno pridonosi širemu slavističkom projektu, za koji se autori nadaju da će biti prihvaćen i u drugim slavenskim zemljama. S druge strane, on je i praktičan, dakle primijenjeni pokazatelj teorijskog argumenta da u metodološkoj perspektivi »kognitivna semantika, suprotno čestim razmišljanjima, ne negira postojanje jezičnih struktura« (I. Raffaelli, »Odnos strukturalne semantike prema kognitivnoj«, *Suvremena lingvistika* 57/58, 2004., str.

89). Osim toga, vrijednost ARSJ-a je i u dobro napisanoj i argumentiranoj uvodnoj studiji koja predstavlja i propagira novi pogled na metodologiju jezikoslovnih istraživanja. Time se pokazuje kako se asocijacije mogu rabiti u semantičkim i gramatičkim istraživanjima, ali i u psi-

holingvistici, etnolingvistici, sociolingvistici itd. Čitateljima i istraživačima, koji žele proširiti znanje o asocijativnoj leksikografiji i verbalnim asocijacijama svakako će koristiti i bibliografija radova o asocijacijama.

Aleksandar Čarapić

Analysing Political Discourse: Theory and Practice.

Paul Chilton, Routledge, Taylor & Francis Group, London 2004. – 226 str.

Knjiga Paula Chiltona *Analysing Political Discourse: Theory and Practice* [*Analiza političkog diskursa: teorija i praksa*] ima za cilj utemeljiti vlastiti teorijski okvir za proučavanje jezika i politike iz dviju široko shvaćenih perspektiva. Autor se u tom smislu prvenstveno usredotočuje na interakciju među ljudima, dok se, s druge strane, usmjerava prema načinu na koji ljudi predočavaju svijet u svojim umovima u procesu jezične komunikacije. Ne bi trebalo zaboraviti da je autor profesor na Sveučilištu East Anglia, Ujedinjeno Kraljevstvo, gdje su 70-ih godina 20. stoljeća nastali pionirski radovi iz kritičke analize diskursa (CDA) – lingvističke discipline koju su, uz P. Chiltona, utemeljili Ruth Wodak, Norman Fairclough i Teun van Dijk.

Knjiga *Analysing Political Discourse: Theory and Practice* komponirana je od jedanaest poglavlja, koja su dalje tematski grupirana u četiri dijela. Početak knjige, kao i cjelokupna ideja o teoriji jezika i politike, zasniva se na Aristotelovu uvjerenju da su svi ljudi *politička bića* (točnije rečeno, *političke životinje*). Prvi dio »Political animals as articulate mammals« [*Političke životinje kao artikulirani sisavci*] čine četiri poglavlja. U prva dva poglavlja Chilton želi objasniti zbog čega je bitno proučavati odnos između jezika i politike, a posebno zbog čega bi pojedini znanstvenici koji nisu lingvisti, poput sociologa i politologa, mogli doći u kušnju da pročitaju njegovu knjigu. Poglavlje 2 posebno je kreirano da isprovocira spekulacije koje se tiču evolucije i funkcioniranja jezika u odnosu prema političkom ponašanju. Poglavlja 3 i 4 odvajaju dvije komplementarne dimenzije onoga što ljudi čine s jezikom – djelovanje u međusobnoj interakciji i razmjenu mentalnih slika o svijetu. Dijelovi lingvističke teorije koju ovdje uvodi mogli bi osigurati tehnike koje će koristiti ljudima da podignu svijest o tome što to čine jezik i tekstovi kojima su okruženi.

U 2. dijelu »The domestic arena« [*Domaće borilište*], sastavljenom od tri poglavlja, analizirana su tri tipa političke komunikacije u domaćem (britanskom) kontekstu: poglavlje 5 bavi se političkim intervjuom, kao institucionaliziranim medijskim žanrom; poglavlje 6 usmjereno je na parlamentarni diskurs »osvrćući se ponovno na fine detalje vezane za ono što politički čimbenici čine služeći se jezikom«; u poglavlju 7 Chilton se, konačno, vraća na tip domaćeg diskursa koji je karakterističan za nezadovoljstvo zajednice, a tiče se »drugih«, »autsajdera«, »stranaca«, tih koji predstavljaju protuprimjer njihova osjećaja za identitet. Ovdje ne postoji primarni interes za institucionalni tip političke interakcije, već za izvjesne vrste političkih reprezentacija u duljem vremenskoj kontinuitetu. U 3. dijelu »The global arena« [*Globalno borilište*] koje također čine tri poglavlja, razvijen je poseban model za analizu diskursa, baziran na spacijalnoj konceptualizaciji (engl. *spatial conceptualisation*). U poglavlju 8 Chilton ispituje sredstva kojima zapadni političari – uporabom jezika – predstavljaju svijet izvan njihovih granica, ali i kako se pravdaju svojim glasačima zbog ulaska u rat. Poglavlja 9 i 10 bave se tekstovima koji su reakcija na teroristički napad od 11. rujna 2001. u SAD-u. Analiza obraćanja javnosti G. W. Busha s jedne, i O. bin Ladena s druge strane, pokazuje da je novonastala situacija u svijetu toliko polarizirana da »bismo morali pokušati razumjeti kako različiti ljudski umovi zamišljaju svijet i kako komuniciraju o onome što zamišljaju«. Također se ističe da je analiza religijskog diskursa područje istraživanja koje je zanemareno u ovoj knjizi, iako se preklapa s politikom. To nameće izazove za kognitivističko-lingvistički pristup, kao i za naše opcije razumijevanje suvremene politike.

Konačno, 4. dio »Concluding thoughts: Towards a theory of a language and politics« [*Zaključci: k teoriji jezika i politike*] pokuša-

va spojiti niti koje se provlače kroz prethodna poglavlja, a što se zasniva na ideji da postoji teorijski okvir koji je uporište svim pojedinačnim poglavljima.

Knjiga *Analysing Political Discourse: Theory and Practice* Paula Chiltona, kojeg Teun A. van Dijk naziva rodonadželnikom tzv. političke lingvistike, do sada je ocijenjena kao još jedno lucidno djelo u kojem je izložen spoj kritičke analize diskursa i kognitivne lingvistike, ali i kao djelo koje je općenito relevantno za druš-

tvenu teoriju. Ova knjiga je za kratko vrijeme postala obavezna literatura za sve zainteresirane za uporabu jezika u svijetu politike, koliko zbog razumljivosti i dopadljivosti načina na koji je napisana toliko i zbog relevantnosti vlastitoga teorijskog predloška za analizu političkog diskursa. Chilton je napisao i priredio nekoliko važnih knjiga i objavio niz odličnih studija i članaka vezanih za uzajamno djelovanje jezika i politike.

Aleksandar Čarapić

Read the Cultural Other: Forms of Otherness in the Discourses of Hong Kong's Decolonization.

Shi-Xu, Manfred Keipointner, Jan Servaes (Eds.), Mouton de Gruyter, Berlin & New York 2005. – 244 str.

Zbornik *Read the Cultural Other: Forms of Otherness in the Discourses of Hong Kong's Decolonization* [Čitaj kulturološku različitost Drugoga: oblici »drugosti« u diskursima dekoloniziranja Hongkonga] objedinjuje trinaest studija o nezapadnim diskursima i, po riječima priređivača, ima različite i međusobno povezane ciljeve. Zbornik pokazuje da nezapadni diskursi ne mogu biti sadržani u »univerzalnoj«, »općoj«, ili »integrativnoj« teoriji jezične komunikacije ili diskursa, već se moraju razumjeti u kulturološki pluralističnoj perspektivi. U knjizi je kritički ispitana dominantan univerzalistički diskurs u profesiji u smislu njegove teorijske neadekvatnosti i političkih posljedica. Analizirana je i kulturološka priroda diskursa, uključujući i znanstveni diskurs, s obzirom na to da on odražava kulturološki drugačiju viziju. U zborniku je predstavljeno i empirijsko istraživanje da bi se pokazale nesumjerljive razlike i kontrast između zapadnog i nezapadnog diskursa o »istim« i različitim pitanjima. Na taj način zbornik pokazuje da je slučaj nezapadnog diskursa, onog koji »nije od bijele rase« i koji pripada Trećem svijetu posve legitiman, nuždan i normalan dio proučavanja diskursa. Drugi važan aspekt ovog zbornika je proučavanje primjera kineskih i hongkonških javnih diskursa iz povijesne tranzicije kolonijalizma.

Pojedinačne studije u knjizi rasporedene su u tri tematska bloka: (1) *Paradigmatic reorientation* [Paradigmatičko preusmjerenje] (str. 3–70) daje pregled općih smjernica o kulturno-političkom projektu o diskursu i komunikaciji;

(2) *The discursive dominance of the West* [Diskurzivno dominiranje Zapada] (73–115) istražuje medijski diskurs zapada o Kini i Hongkongu tijekom povijesne tranzicije. (3) *Complexity, diversity and Otherness of non-Western discourse* [Složenost, raznolikost i Drugost nezapadnog diskursa] (119–237) predstavlja empirijske studije o diskursima Kine i Hongkonga. Empirijska istraživanja su usredotočena na proučavanje različitih žanrova, kao što su novinarski, književni, politički i povijesni, kao i na modalitete poput štampanih i digitalnih medija u diskursima Kine i Hongkonga.

Opći zaključak, koji proizlazi iz zbornika u cjelini, jest da situacija u svjetskom poretku nije dobra, ali nije ni beznadna. Kako voditelj projekta dr. Shi-Xu, ravnatelj Instituta za proučavanje diskursa i kulture pri Sveučilištu Zhejinag u Kini, primjećuje: »Mi vjerujemo, zapravo, da kulturno-politički pristup proučavanju diskursa može intervenirati i dovesti do promjena. Mi se posebno zalažemo za trenutnu i učinkovitu strategiju radikalnog kulturnog pomaka k proučavanju nezapadnog diskursa, te otuda i oblik imperativa u naslovu – Čitaj kulturološku različitost Drugoga«.

Ova neobična i zanimljiva knjiga, objavljena u ediciji »Language, power, and social process« [»Jezik, moć i društveni proces«], u relativno kratkom periodu pobudila je veliko zanimanje među lingvistima, prvenstveno onima usmjerenim k proučavanju diskursa, ali i antropolozima, kulturolozima, etnologima i stručnjacima iz drugih srodnih humanističkih i društvenih znanosti.

Aleksandar Čarapić

Lexical categories: verbs, nouns and adjectives

Mark C. Baker, University Press, Cambridge, 2003. – 353 str.

Podjela riječi na kategorije ili vrste riječi jedan je od najstarijih lingvističkih problema. U svojoj se novoj knjizi M. C. Baker bavi trima osnovnim leksičkim kategorijama: glagolom, imenicom i pridjevom. Predlaže generativnu teoriju razlika među leksičkim kategorijama čime popunjava teorijsku prazninu koja postoji u generativnoj gramatici.

Knjiga se sastoji od pet poglavlja u kojima se razlažu značajke i funkcioniranje triju navedenih leksičkih kategorija te dodatka u kojem se problematizira uloga prijedloga.

U prvom poglavlju pod naslovom *The problem of the lexical categories (1–22)* preispituje definiranje leksičkih kategorija od razradbe vrsta riječi u antičkim gramatikama do pristupa kategorijama u generativnoj gramatici koja se nije usmjeravala prema specifičnim razlikama među leksičkim kategorijama. U najvažnijim se crtama pokazuje kako se problemu kategorija pristupa u drugim lingvističkim teorijama, te iznosi glavne postavke svog teorijskog gledanja na leksičke kategorije.

Drugo se poglavlje pod nazivom *Verbs as licensors of subjects (23–94)* usmjerava na razliku između glagola i ostalih dviju leksičkih kategorija te dokazuje kako jedino glagoli mogu biti predikatima. Imenice i pridjevi za predikaciju trebaju nadopunu funkcionalnim kategorijama. Treće poglavlje naslovljeno *Nouns as bearers of referential index (95–189)* posebno ističe referencijalnu funkciju imenica što znači da jedino one mogu uspostavljati anaforične odnose i *theta*-uloge glagola. Kako se kaže na

slovom četvrtog poglavlja *Adjective as neither nouns nor verbs (190–263)* pokazano je kako pridjevi ne pripadaju nijednoj od dviju prethodno izloženih kategorija, u čemu se slažu gotovo sve teorijske razradbe leksičkih kategorija. Baker se suprotstavlja gledanju prema kojem je modifikacija jedina funkcija pridjeva te ga pokazuje kao tzv. *default category*, odnosno kategoriju koja se ostvaruje u dijelu strukture koji ne dopušta ni imenicu ni glagol, a to uz modifikaciju uključuje i predikaciju i komplementaciju te priložnu funkciju. *Peto poglavlje Lexical categories and the nature of grammar (264–302)* svojevrstan je zaključak kojim se točno navodi koji se dijelovi jezične strukture mogu smatrati osnovnim leksičkim kategorijama. Te su definicije potkrijepljene primjerima iz nekoliko europskih, indijanskih i australskih jezika, a razlike koje su pokazne bolje definiraju spomenute kategorije te pridonose zaključku da ne postoje bitne razlike u funkcioniranju leksičkih kategorija s obzirom na jezik.

U dodatku pod naslovom *Adpositions as functional categories (303–325)* Baker obrazlaže zašto prijedloge, za razliku od Chomskog, smatra funkcionalnom, a ne leksičkom kategorijom. Tekst prati opsežan popis literature i iscrpan *Indeks* koji abecednim redom ujedinjuje popis pojmova koji se razlažu ili spominju u knjizi te popis imena. Ova teorija pridonosi da se leksičke kategorije, osim semantičkim i funkcionalnim, precizno definiraju formalnim sintaktičkim pristupom.

Sanja Fulgosi

Bärbel Treichel: Identitätsarbeit, Sprachbiographien und Mehrsprachigkeit. Autobiographisch-narrative Interviews mit Walisern zur sprachlichen Figuration von Identität und Gesellschaft

Peter Lang GmbH, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2004. – 305 str.

It's gonna be impossible for me to express myself em through the medium of English. – izjava je informanta, rodom Velšanina, koja se provlači kao provodni motiv kroz ovu knjigu. Ona na pomalo paradoksalan način svjedoči o višejezičnosti i identitetu. Na besprijekornom engleskom informant tvrdi da je za njega nemoguće smisljeno se izraziti u tom jeziku. Si-

tuacija postaje još neobičnija dodamo li kontekst: informant je ovo izjavio u razgovoru koji je bio dio razredbenog ispita za upis u jedan koledž u sjevernom Walesu u 80-im godinama prošlog stoljeća, i za koji je poznavanje engleskog jezika bilo presudno. Iako se savršeno dobro koristio engleskim jezikom, informant prihvaća komunikaciju samo na velškom, koji

smatra materinskim. Time gubi mogućnost upisa na spomenuti koledž.

Ova se studija bavi pitanjima dvojezičnosti i kulturnih dodira. Autorici kao polazište služe autobiografsko–narativni intervjui s Velšanima, te ona pomoću postupaka lingvističke analize teksta i govora proučava oblike narativnih konstrukcija o jeziku, identitetu i društvu. Višejezičnost i rad s identitetima promatraju se kako na individualno–biografskoj razini, tako i na razini društvene uklopljenosti individualne višejezičnosti u kolektivne kategorije identiteta.

Prema riječima autorice, ovo je istraživanje utemeljeno na analizi diskursa, napose na interakcionističkoj sociolingvistici u tradiciji Gumperza, Goffmana i Hymesa. Polazi se od

pretpostavke da je u Europi i svijetu višejezičnost pojedinca i društva prije pravilo nego iznimka. U neprekidnim sociopolitičkim procesima jezici i kulture sve češće dolaze u kontakt, što povlači za sobom sve veću raznolikost, ali i sporadično pojavljivanje konfliktnih regija u kulturnom, pa i jezičnom smislu. Stoga je proučavanje mogućnosti i rizika kulturnih dodira itekako nužno. Ova studija primjer Velšana i velškog jezika koristi kao laboratorij: unutar jedne regije velška kultura i velški jezik imaju veliku konkurenciju u engleskom jeziku i kulturi. Spomenutom se metodologijom dolazi do bitnih spoznaja o kulturalnoj važnosti, simboličkoj snazi i dominaciji te identitetu u srazu tih dvaju jezika.

Kristian Novak

La formazione delle parole in italiano

a cura di Maria Grossman e Franz Rainer Niemeyer, Tübingen, 2004. – 658 str.

Knjiga predstavlja prvi cjeloviti prikaz tvorbe riječi u suvremenom talijanskom jeziku. Ovaj rad opisuje tvorbu svih kategorija riječi, sve tvorbene jedinice i sve načine tvorbe: slaganje, prefiksalsnu tvorbu, parasintetsku tvorbu, sufiksalsnu tvorbu, retroformaciju, konverziju, tvorbu kratica, tvorbu sraščenica, terminološku tvorbu i onomastičku tvorbu. U *Uvodu* Maria Grossman objašnjava ključne pojmove suvremenih tvorbenih teorija kojima su autori opisali tvorbu talijanskog jezika. Navest ćemo one najvažnije: pravilo tvorbe riječi, mentalni leksikon, riječ kao temeljna tvorbeno jedinica, glava i modifikator, leksičko i morfološko značenje, argumentna struktura i supkategorizacija, alomorfija, supletizam, osnova, korijen, vrste restrikcija kojima su podložna pravila tvorbe, plodnost, kognitivno stajalište u obnavljanju rječnika, metafora i tvorba riječi itd.

Uz navedene urednike (Mariju Grossman i Franza Rainera), knjigu je pisalo još 17 jezikoslovaca, tj. Pier Marco Bertinetto, Francesco Bianco, Antonietta Bisetto, Andreas Blank, Maurizio Dardano, Livio Gaeta, Claudio Giovannardi, Claudio Iacobini, Maria G. Lo Duca, Lavinia Merlini Barbaresi, Davide Ricca, Christian Seidl, Luca Serianni, Heidi Siller–Runggal-

dier, Anna M. Thornton, Miriam Voghera i Ulrich Wandruszka.

Knjiga sadržava jedanaest većih cjelina *I. Introduzione; II. Composizione; III. Prefissazione; IV. Parasintesi; V. Suffissazione; VI. Retroformazione; VII. Conversione; VIII. Riduzione; IX. Parole macedonia; X. Formazione delle parole nelle terminologie tecnico–scientifiche; XI. Formazione delle parole nell'onomastica.*

Ovaj je rad prvenstveno generativni prikaz tvorbenih mogućnosti i tvorbenih procesa talijanskog jezika u cjelini. Opis tvorbe ovdje se temelji na teoriji obaju osnovnih teorijskih pristupa unutar generativnih istraživanja: (1) pristup koji tvorbu riječi promatra kao proces s vlastitim pravilima i zakonitostima, te ne pretpostavlja jaku vezu između sintakse i morfologije i (2) pristup koji tvorbu riječi promatra kao dio sintakse, dio gramatike koji se ne može opisati strogo separatističkim modelom. Autori se također koriste kognitivnim teorijskim modelom te možemo općenito reći da u knjizi nalazimo sve važnije suvremene teorijske modele opisa tvorbe riječi.

Knjiga je namijenjena studentima, sveučilišnim profesorima, leksikografima i, općenito, jezikoslovcima najrazličitijih znanstvenih usmjerenja i interesa.

Ivica Peša

Sprachkontaktforschung. Eine Einführung

Claudia Maria Riehl, Gunter Narr Verlag, Tübingen 2004. – 205 str.

Polazeći od pretpostavke da interes za više-jezičnost u svijetu sve više raste, između ostalog i zbog sve veće društvene globalizacije te njezinih učinaka na jezičnu praksu, autorica spominje kako su u samo tri godine (2001. – 2004.) izašla čak četiri relevantna uvoda u problematiku lingvističkog proučavanja višejezičnosti i jezičnih dodira: Thomason (2001.), Myers–Scotton (2002.), Windorf (2003.) i Clyne (2003.).

U ovom se uvodu autorica poziva na upravo spomenute autore, sintetizira i kritički sagledava njihov rad, no pruža i sasvim nove poticaje teoriji, posebno na području dodira jezičnih varijeteta (odnosa dijalekata i standardnog jezika), kulturnih kontakata i historijske dimenzije jezičnih dodira. Na samom početku knjige opisuje se logika međusobnih utjecaja dvaju ili više jezika, na osnovi čega se dolazi i do podjele na razne vrste jezičnih dodira. Iako autorica u osvrtnu na istraživačke metode proučavanja jezičnih dodira ukratko spominje i neurološke aspekte, najviše se zadržava na sociolingvističkim i psiholingvističkim metodama. Pri tome mnogo pažnje posvećuje jezičnim manjinama i migrantima u sociolingvističkom

smislu te procesima atricije materinskog jezika pod snažnim utjecajem jezičnog dodira u psiholingvističkom smislu. Na temelju toga autorica prelazi na opise konkretnih fenomena jezičnih dodira, poput transfera i prebacivanja kodova, kako na primjeru jezičnih dodira u srednjoj Europi, tako i na primjerima kreolskih jezika i pidgina. Autorica se naposljetku bavi i jedinicama koje nadilaze razinu gramatike, tj. utjecajima jezičnih i kulturnih dodira na pragmatiku i diskurs, te ulogom jezika (i dvojezičnosti) u konstrukciji identiteta individuuma i grupe. Posebno je poglavlje posvećeno procesima jezičnih dodira u povijesnom kontekstu, na primjerima utjecaja latinskog, francuskog i engleskog na njemački jezik.

Ovaj uvod daje jednostavan sistematski pregled najvažnijih istraživačkih područja i metoda u problematici jezičnih dodira. Činjenica da u središtu pažnje stoje mnogobrojni primjeri dodira i razmjene njemačkog jezika s drugim jezicima nimalo ne umanjuje univerzalnu upotrebljivost ovog priručnika. Isto tako, potencijalnom korištenju ovog uvoda u domaćoj istraživačkoj praksi itekako u prilog govori duga povijest hrvatsko–njemačkih jezičnih dodira.

Kristian Novak

Andrew Radford: Minimalist Syntax: Exploring the Structure of English

University Press, Cambridge, 2004 – 512 str.

Nova se knjiga dobro poznatoga generativnog lingvisti A. Radforda uvelike oslanja na njegovu prethodnu knjigu *Syntactic Theory and Structure of English*. Kako sam naslov kaže, ova knjiga ima dva temeljna cilja, prvi je uvođenje u temeljne pojmove i najnovije teorijske postavke minimalističkog programa N. Chomskog, a drugi je cilj ta načela primijeniti na sintaksu engleskog jezika.

Teorijsku razradu pojedinoga sintaktičkog pojma prate, kako je to često u sličnim lingvističkim priručnicima, primjeri za vježbu. Knjiga se sastoji od deset poglavlja koja se odnose na temeljne pojmove minimalističkog programa.

U prvom se poglavlju pod naslovom *Grammar* uvodno uspostavlja razlika između tzv. tradicionalne gramatike koja samo opisuje i klasificira sintaktičke strukture i teorije *univerzalne gramatike* koja objašnjava osnovna na-

čela na kojima se temelje gramatičke strukture prirodnoga jezika. Pokazuje da prirodni jezik funkcionira na univerzalnome principu prema kojem su sve gramatičke operacije lokalne (*locality principle*), a da se prirodni jezici razlikuju prema *parametrima*. U poglavlju pod nazivom *Words* pokazuje kako se riječi kategoriziraju na leksičke i funkcionalne kategorije koje nemaju leksičkog sadržaja, nego služe za uspostavu gramatičkih odnosa, kao npr. COMP (*complementiser*), INFL (*inflection*) AUX (*auxiliary*) itd. Potpuna analiza riječi, osim kategorijalnog, pretpostavlja i uporabu svih gramatičkih obilježja (*features*). U poglavlju *Structure* pokazan je proces stapanja (*merge*) riječi u fraze. Pri tom ističe da se svaka sintaktička struktura grana binarno (*binarity principle*) te da je svaka sintaktička struktura projekcija nadređene kategorije, odnosno *glave* (*head principle*).

U poglavlju naslovljenom *Null constituent* definira koncept nulte sastavnice ili prazne kategorije. U poglavlju *Head movement* pokazuje kako derivacija fraza osim operacije stapanja (*merge*) uključuje i pomicanje glave (*head movement*), na prvi idući položaj glave. Taj se pomak prije svega odnosi na pomoćne glagole. Naslov poglavlja *Wh-movement* odnosi se na pomicanja upitne riječi (koje u engleskom jeziku obično počinju s *wh*) na mjesto spec-CP, odnosno na mjesto ispred glave. U poglavlju *A-movement* subjekt se promatra kao argument predikata i teorijski se razlaže proces njegova pomicanja na položaj argumenta.

Osmo je poglavlje posvećeno sročnosti (*Agreement, case and movement*). U svjetlu novih teorijskih pojmova *goal* i *probe* razmatra kako u ovoj teoriji funkcionira odnos između nominativa, kao nultog padeža, i T fraza.

U devetom poglavlju naslovljenom *Split projections* pokazuje da osim pomoćnih glagola iz

TP struktura i fraze kao što su VP, CP i NP mogu imati višestruke projekcije glave. U poglavlju *Phrases* iznose se najnovija teorijska razmatranja fraze u sklopu minimalističkog programa što se prije svega odnosi na transfer dijelova sintaktičke strukture u fonološke i semantičke komponente gdje postaju nedostupne za daljnje sintaktičke operacije.

U iscrpnom se *Glosaru* uz tradicionalne lingvističke pojmove, jasno i precizno definiraju najvažniji teorijski pojmovi minimalističkog programa i generativne gramatike općenito.

Slijede opsežan popis literature i detaljan *Indeks*.

Jasnom razradom temeljnih pojmova i prikazom najnovijih teorijskih dostignuća, ovaj lingvistički priručnik pridonosi praćenju, razumijevanju i primjeni najnovijih teorijskih koncepta u generativnoj gramatici.

Sanja Fulgosi